

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2023. – Т. 48. – С. 98-104
DOI: 10.31861/mhpi2023.48.98-104

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2023. – Volume. 48. – pp. 98-104
DOI: 10.31861/mhpi2023.48.98-104

УДК 328/122(430):327]„2005/2023”

© Наталія Піпченко¹

© Ярослав Лепеха²

Трансформація зовнішньополітичної складової коаліційних угод Німеччини упродовж 2005-2023 рр.

Глобалізація, глибинно охопивши зовнішньополітичні процеси, сприяла появі взаємопов'язаності між різними міжнародними акторами після завершення Холодної війни і створила передумови для посилення їхньої політичної взаємодії. На початку XXI ст. Німеччина активно розпочала реалізовувати стратегію розвитку економічного потенціалу країни, використовуючи наявні політико-економічні інструменти. З огляду на це, у статті визначено особливості зовнішньополітичної складової коаліційних угод Німеччини у період канцлерства А. Меркель і О. Шольца, оскільки досліджувані коаліційні угоди Німеччини найбільше вплинули на формування сучасної зовнішньої політики держави.

У результаті аналізу коаліційних угод Німеччини визначено основні напрями зовнішньополітичного курсу держави, які зосереджувалися на економічній та зовнішньоторговельній діяльності, формуванні та реалізації політики безпеки і миру в Європі, а також участі Німеччини у процесах відновлення миру в Україні. У межах дослідження обґрунтовано, що безпосередньо із приходом до влади у 2005 р. великої коаліції на чолі з А. Меркель було підтверджено спадкоємність внутрішньо- та зовнішньополітичного курсу держави, а серед напрямів розвитку названо стабілізацію внутрішньополітичної ситуації та піднесення економічного добробуту країни. Серед особливостей чинної коаліційної угоди 2021 р. уряд Німеччини зосередив увагу на підтримці відновлення територіальної цілісності та суверенітету України.

Ключові слова: коаліційна угода, зовнішня політика, безпека, економіка, Ангела Меркель, Олаф Шольц, Німеччина.

Transformation of Foreign Policy Component of Germany's Coalition Agreements for 2005-2023

Globalization, having deeply covered foreign policy processes, contributed to the emergence of interconnectedness between various international actors after the end of the Cold War and created prerequisites for strengthening their political interaction. At the beginning of the XXI century, Germany actively began to implement the strategy of developing the country's economic potential, using the available political and economic instruments. The article identifies the peculiarities of the foreign policy component of Germany's coalition agreements during the chancellorship of A. Merkel and O. Scholz, since the studied coalition agreements of Germany had a significant impact on the formation of the state's modern foreign policy.

As a result of the analysis of Germany's coalition agreements, the main directions of the state's foreign policy course have been determined, which focused on economic and foreign trade activities, the formation, and implementation of security and peace policy in Europe, as well as Germany's participation in the processes of restoring peace in Ukraine. It is substantiated that directly after the grand

¹ Доктор політичних наук, професор, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна. E-mail: nataliyapo@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3759-7085>.

² Магістр освітньої програми «Міжнародні комунікації», Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна. E-mail: yaroslav.universal@gmail.com.

coalition headed by A. Merkel came to power in 2005, the continuity of the state's domestic and foreign policy course was confirmed. The stabilization of the domestic political situation and the improvement of the country's economic well-being were identified among the directions of development. In view of the change in the European security situation, a partial transformation of German foreign policy took place regarding the condemnation of the Russian occupation of Ukraine's regions in 2014.

During the chancellorship of O. Scholz, a review of the level of political, security, economic, and energy cooperation with Russia took place after starting a full-scale war against Ukraine. The German government has declared its full support for Ukraine in restoring its territorial integrity and sovereignty and providing the necessary resources.

Keywords: coalition agreement, foreign policy, security, economy, Angela Merkel, Olaf Scholz, Germany.

Постановка проблеми. У сучасних умовах одним з ключових акторів Європейського Союзу, який активно впливає на політику інтеграційного утворення, стала Німеччина, від політичних рішень якої залежить розвиток Європи практично у всіх сферах життєдіяльності. Однак після повномасштабного російського вторгнення в Україну перед Німеччиною постали нові виклики, які пов'язані із забезпеченням миру і безпеки в Європі, а також впровадженням санкцій проти Росії. Тому вивчення зовнішньополітичних пріоритетів Німеччини зберігає свою актуальність внаслідок поступальних змін у зовнішньополітичних орієнтирах міжнародних акторів і впливу російської війни проти України на світову політико-економічну та безпекову стабільність.

Незважаючи на критичний погляд експертного співтовариства на підсумки політичного лідерства А. Меркель і актуальну зовнішню політику Німеччини, наступна урядова коаліція, сформована О. Шольцом, отримала досить стійку зовнішньополітичну основу, що випробовується різносторонніми економічними, енергетичними і безпековими викликами. У Коаліційній угоді 2021 р. було визначено основні напрями продовження активної зовнішньої політики країни, що ґрунтувались на попередніх здобутках і загрозах, пов'язаних зі зміною безпекової ситуації в регіоні з 2014 р.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення зовнішньополітичних пріоритетів ФРН виступає важливим дослідницьким завданням з огляду на еволюцію зовнішньополітичної стратегії держави в умовах російської війни проти України. Зокрема, серед зарубіжних вчених можна виокремити роботи Т. Єгера, К. Оперманна, А. Хьозе, Дж. Паммента, О. Зельнера, В. Петтерсона, Х. Борхерта, Х. Мунклера, Н. Ренверта, Я. Керстена, К. Гетса та інших, які аналізували переваги та недоліки зовнішньої політики Німеччини, безпекову, фінансово-економічну та культурну складові зовнішньополітичної стратегії держави, а також встановили особливості політичного впливу країни на європейському та міжнародному рівнях. Серед українських науковців питаннями дослідження дво- та багатосторонньої зовнішньополітичної діяльності Німеччини займаються Р. Кривонос, Г. Перепелиця, В. Копійка, В. Манжола, М. Капітоненко, В. Константинов, Г. Старостенко, О. Русова, А. Кудряченко, А. Мартинов та інші.

Метою дослідження стало цілісне вивчення особливостей зовнішньополітичної складової коаліційних угод Німеччини у період канцлерства А. Меркель та О. Шольца. З огляду на це, завданнями статті є порівняння коаліційних угод Німеччини та виявлення напрямів трансформації зовнішньополітичного курсу держави упродовж 2005-2023 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Німеччина належить до держав, що впливають на трансформацію сучасної системи міжнародних відносин, визначаючи баланс сил у світі. Об'єднання Західної та Східної частин країни у 1990 р. сприяло розвитку глибоких процесів переосмислення власної значущості як на регіональному, так і міжнародному рівні та посилення провідних позицій у світових і міжрегіональних структурах. Період загальнонаціонального політичного лідерства А. Меркель вважають особливим, тому що вона була першою жінкою, яка стала канцлером ФРН, а також вона стала першою представницею східних федеральних земель, що зайняла важливу політичну посаду в об'єднаній країні. З огляду на те, що визначення зовнішньополітичних пріоритетів держави належать до компетенції канцлера, то А. Меркель вдалося сформулювати стабільну і прогнозовану зовнішню політику на відмінну від внутрішньо-

політичної діяльності, яка формувалася під впливом міжпартійної взаємодії. Тому в коаліційній угоді 2005 р. «Разом за Німеччину з мужністю та людяністю», підписаної представниками ХДС, ХСС і СДПН, було докладно визначено зовнішньополітичні пріоритети держави, серед яких значна увага зосереджувалась на посиленні європейської співпраці, оновленні позицій держави в трансатлантичному блоці, перегляді дво- та багатосторонньої взаємодії з країнами Глобального Півдня, а також розвитку російсько-німецької співпраці. Таким чином, посилення співробітництва з Францією, Польщею та США мали важливе значення для поглиблення європейської та трансатлантичної політико-безпекової взаємодії. Зауважимо, що відносини з Росією також були серед напрямів особливого співробітництва³, проте триваюча повномасштабна війна Росії проти України засвідчила про недотримання Росією норм і принципів міжнародного права, а також порушення взятих політичних і безпекових зобов'язань у межах дво- та багатосторонньої взаємодії, змусивши Німеччину переглянути рівень співпраці.

У цілому діяльність уряду А. Меркель засвідчила спадковість внутрішньо- та зовнішньополітичного курсу великої коаліції, що знаходило позитивну підтримку серед громадян країни. Згідно з опитуваннями 2005 р. підтримка блоку ХДС/ХСС громадянами ФРН зросла до 35 %, а канцлера – до 41 %. При цьому 6 % опитаних на відмінно оцінили роботу А. Меркель, 35 % – на добре і 39 % – на задовільно⁴. Головною метою уряду стало сприяння прискореному економічному зростанню та стабілізації внутрішньополітичної ситуації. Просування економічних інтересів Німеччини мало забезпечити їй місце серед провідних промислово-розвинених держав світу з орієнтацією на німецьку політико-економічну модель розвитку.

Зауважимо, що у коаліційній угоді 2005 р.⁵ йшлося про відкриті міжнародні ринки і вільну торгівлю як головні чинники економічного посилення Німеччини у Європі та світі. Подальше поглиблення взаємодії на рівні Федерального міністерства закордонних справ, Федерального міністерства економіки та технологій і Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку сприяло активізації зовнішньоторговельної діяльності Німеччини, що дозволило середнім і малим німецьким компаніям отримати можливість широкого виходу на світовий ринок.

Зовнішньополітична діяльність Німеччини упродовж 2005-2009 рр. зосереджувалась на європейських справах, а також питаннях глобального розвитку, які б сприяли миру в світі. Представники коаліції намагались створити такі умови політико-економічного розвитку країни, які б дозволяли максимально використати глобалізаційні економічні переваги, ефективніше запобігати врегулюванню регіональних конфліктів, дієвіше забезпечувати боротьбу з міжнародним тероризмом і результативніше сприяти подоланню бідності. Сформована коаліція, дотримуючись послідовності у зовнішній політиці, також наголосила на відданості інтересами і цінностями Німеччини, дотриманні міжнародного права та поваги до прав людини, а також підтримці цілісності безпекової політики держави. Коаліція закріпила прагнення зміцнювати європейську політику у межах міжнародних організацій, сприяти розвитку трансатлантичного партнерства і формувати помірковані відносини з різними міжнародними акторами. Отже, Німеччина намагалась підтвердити власну міжнародну відповідальність за політико-безпековий розвиток різних країн світу і продемонструвати власний міжнародний вплив. З огляду на це, політика європейської інтеграції та трансатлантичного партнерства стали двома найважливішими напрямками зовнішньополітичної діяльності держави.

Наступну коаліційну угоду 2009 р. «Зростання. Освіта. Згуртованість»⁶ між ХДС, ХСС і ВДП було сформовано майже відразу після виборів, коли представники правоцентристського

³ Koalitionsvertrag (2005). *Gemeinsam für Deutschland – mit Mut und Menschlichkeit*. Der Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD. Available from: <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/974430/778548/902a9859d969466a80eb06a3c9403d7a/koalitionsvertrag-data.pdf?download=1> (Accessed: 2.08.2023).

⁴ Umfrage: Union im Aufwind – Politik (2005). *Spiegel Online*. Available from: <https://www.spiegel.de/nachrichte/nachrichte-30.11.2005.html> (Accessed: 2.08.2023).

⁵ Koalitionsvertrag (2005). Op. cit.

⁶ Koalitionsvertrag (2009). *Wachstum. Bildung. Zusammenhalt*. Der Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und FDP. Available from: <https://www.kas.de/documents/252038/253252/Koalitionsvertrag2009.pdf/83dbb842-b2f7-bf99-6180-e65b2de7b4d4> (Accessed: 2.08.2023).

альянсу офіційно підписали договір. Зауважимо, що питання зовнішньої політики займали досить мало місця у перемовинах між партнерами щодо оновлення урядової коаліції, тому що послідовність і передбачуваність зовнішньої політики Німеччини мали залишатись незмінними незалежно від політичних сил, які приходили до влади.

З огляду на це, поглиблення співпраці Німеччини з ЄС і НАТО залишилися найважливішими зовнішньополітичними напрямками держави. При цьому упродовж дії угоди Німеччина спрямовувала свої зусилля на те, щоб ЄС використав власну політичну впливовість для реалізації політики роззброєння. Німеччина сприяла подальшому розширенню спільної європейської політики у сфері безпеки та оборони з акцентуванням уваги на довгостроковій меті щодо створення європейської армії під парламентським контролем⁷.

Хоча міністр закордонних справ Німеччини (2009-2013 рр.), голова Вільної демократичної партії Г. Вестервелле намагався ініціювати виведення американської ядерної зброї з Німеччини, що розміщувалася поблизу військово-повітряної бази Бюхель на заході країни⁸, проте німецький уряд не реалізував цієї ідеї. В умовах початку російської агресії проти України 2014 р. обговорення питання щодо виведення американської ядерної зброї не лише втратило актуальність, а навпаки привело до модернізації озброєння та бази в цілому.

Однією з суперечливих тем зовнішньополітичної діяльності Німеччини була також участь німецьких військових в операції НАТО в Афганістані, оскільки більшість громадян країни виступала проти німецької військової присутності. Проте німецький уряд дотримувався позиції, що виведення військ можливе за умови самостійної здатності афганського керівництва гарантувати правопорядок і безпеку в межах держави. Крім того, Федеральне міністерство оборони Німеччини відповідно до коаліційної угоди провело реформування армії щодо скорочення з 2011 р. терміну строкової служби у Бундесвері до 6 місяців⁹. Таким чином, німецький уряд намагався у цей період балансувати між власними політичними інтересами та домовленостями з НАТО та США щодо участі німецького військового контингенту в Афганістані та модернізації власної армії. Додамо, що місія в Афганістані стала найтривалішою закордонною присутністю Федерального міністерства оборони Німеччини, що викликало критичну оцінку всередині країни, тому що створення в Афганістані стійких державних інституцій виявилось для країн НАТО складним питанням, яке не вдалося реалізувати¹⁰.

Енергетична складова зовнішньополітичної діяльності Німеччини, покликана урізноманітнити джерела постачання енергії, продемонструвала у 2022 р. майже абсолютну залежність від російських енергоносіїв. В коаліційній угоді 2009 р. була сформована ідея щодо інтенсивної підтримки німецьких компаній та великих інфраструктурних проєктів Nord Stream, Nabucco, LNG або DESERTEC¹¹. Це мало б сприяти диверсифікації джерел енергії, країн-постачальників і транспортних маршрутів задля уникнення односторонньої залежності, однак призвело до фактичної монополії. Тому з 2022 р. наступний німецький уряд доклав значних зусиль, щоб скасувати її. Зазначимо, що критики зазнавала також політики А. Меркель щодо мігрантів і недостатньо швидкої урядової реакції на насильницькі антимігрантські протести.

Коаліційна угода 2013 р. «Формування майбутнього Німеччини»¹² у сфері зовнішньої політики зосереджувалась на поглибленні політичної відповідальності Німеччини на європейсько-

⁷ Koalitionsvertrag (2009). *Wachstum. Bildung. Zusammenhalt*. Der Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und FDP. Available from: <https://www.kas.de/documents/252038/253252/Koalitionsvertrag2009.pdf/83dbb842-b2f7-bf99-6180-e65b2de7b4d4> (Accessed: 2.08.2023).

⁸ Werkhäuser, N., Conrad, N. (2020). US set to upgrade its nukes in Germany. *Deutsche Welle*. Available from: <https://www.dw.com/en/us-set-to-upgrade-controversial-nukes-stationed-in-germany/a-52855886> (Accessed: 2.08.2023).

⁹ Koalitionsvertrag (2009). Op. cit.

¹⁰ Petersmann, S., Werkhäuser, N. (2021). Germany's long military mission in Afghanistan. *Deutsche Welle*. Available from: <https://www.dw.com/en/germanys-long-military-mission-in-afghanistan/a-54884893> (Accessed: 2.08.2023).

¹¹ Koalitionsvertrag (2009). Op. cit.

¹² Koalitionsvertrag (2013). *Deutschlands Zukunft gestalten*. Der Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD. Available from: <https://www.kas.de/documents/252038/253252/Koalitionsvertrag2013.pdf/2f9f5a98-5d12-0987-7f12-aca250c6ea92> (Accessed: 2.08.2023).

му та міжнародному рівнях, подоланні економічних викликів внаслідок економічної кризи 2008 р., посиленні спільної європейської зовнішньої та безпекової політики. Щодо глобальної діяльності Німеччини, то йшлося про зміцнення трансатлантичного партнерства, оновлення процесів роззброєння та контролю над озброєнням, посилення глобального діалогу і стратегічних партнерств, захист і просування прав людини, надання гуманітарної допомоги, розширення економічного співробітництва та підтримку ідей сталого розвитку людства. Загалом зовнішньополітична активність Німеччини була спрямована на посилення співпраці та узгодження інтересів різних міжнародних акторів задля уникнення конфронтації у світі.

Наступна коаліційна угода «Новий шлях для Європи. Нова динаміка для Німеччини. Нова єдність для нашої країни»¹³ була прийнята у 2018 р., створивши другу велику коаліцію й наступний політичний альянс за канцлерства А. Меркель. У документі наголошувалось на відповідальності Німеччини за мир, свободу та безпеку у світі. Крім цього, було оновлено позицію Німеччини щодо російської агресії проти України, яка розпочалась у 2014 р. Зокрема, упродовж 2018-2021 рр. німецький уряд дотримувався таких зовнішньополітичних зобов'язань щодо можливостей дотримання територіальної цілісності України та збереження її суверенітету, як:

- посилення діяльності Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ як головної складової виконання Мінських угод в Україні;
- засудження Росії за порушення європейського мирного порядку через незаконну анексію Криму та втручання у східну Україну;
- докладання зусиль Німеччиною та Францією задля дотримання режиму припинення вогню на сході України, виведення важкого озброєння та озброєних підрозділів з цього району;
- поглиблення процесів соціально-політичної трансформації України через модернізацію та реформування всіх сфер життєдіяльності країни, а також участь у відбудові Донбасу.

Початок російської війни проти України у 2022 р. продемонстрував безсилля міжнародної спільноти перед агресивними діями міжнародних акторів і відсутність їхньої відповідальності за порушення ними чинних міжнародно-правових норм і принципів.

Що ж стосується наступника А. Меркель, то про власний зовнішньополітичний курс О. Шольц під час передвиборчої кампанії і після неї майже не висловлювався, а якщо й говорив, то декларував наближену позицію до зовнішньої політики за канцлерства попередниці. Головною тезою стало позиціонування проєвропейських зовнішньополітичних інтересів Німеччини, спрямованих на підтримку розвитку сильної і незалежної Європи. У цілому в 2021 р. СДП, партія Союз 90-х/Зелених та Вільна демократична партія представили оновлену коаліційну угоду «Наважитись на більший прогрес: Альянс за свободу, справедливість і сталість»¹⁴.

Таким чином, одними з головних зовнішньополітичних напрямів Німеччини за канцлерства О. Шольца стали подолання глобальних викликів через поглиблення міжнародної співпраці, посилення Європейського Союзу та незмінну відповідальність Німеччини як найбільшої промислової країни світу; зміцнення зовнішньополітичної діяльності у сфері клімату та енергетики через поширення ініціативи розвитку кліматичних партнерств і формування міжнародного кліматичного клубу, де б країн-партнери здійснювали національну і міжнародну активність спрямовану на дотримання кліматичної нейтральності, розширення відновлюваних джерел енергії та їхньої інфраструктури, виробництво зеленого водню та дотримання єдиної ціни на викиди CO₂¹⁵. Серед зовнішньополітичних пріоритетів також можна виокремити активізацію цифрової зовнішньої політики з метою розвитку глобального та відкритого інтернету, а також поглиблення послідовної цифрової політики на рівні ЄС для посилення процесів нормування та стандартизації цифрової сфери, дотримання цифрових прав громадян, розбудови незалежної циф-

¹³ Koalitionsvertrag (2018). *Ein neuer Aufbruch für Europa. Eine neue Dynamik für Deutschland. Ein neuer Zusammenhalt für unser Land*. Der Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD. Available from: https://www.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/koalitionsvertrag_2018.pdf?file=1 (Accessed: 2.08.2023).

¹⁴ Koalitionsvertrag (2021). *Mehr Fortschritt wagen: Bündnis für Freiheit, Gerechtigkeit und Nachhaltigkeit*. Der Koalitionsvertrag zwischen SPD, Bündnis 90/Die Grünen und FDP. Available from: <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/974430/1990812/1f422c60505b6a88f8f3b3b5b8720bd4/2021-12-10-koav2021-data.pdf?download=1> (Accessed: 2.08.2023).

¹⁵ Ibid.

рової інфраструктури і зміцнення цифрового суверенітету, припинення передачі технологій стеження недемократичним політичним режимам і захисту цивільної інфраструктури від кібератак.

В угоді також йшлося про політико-безпекову ситуацію в Україні, зокрема уряд Німеччини гарантував підтримку України щодо відновлення територіальної цілісності та суверенітету, повернення Криму і тимчасово окупованих територій Донбасу. Крім того, в документі зазначалося, що Німеччина намагатиметься поглибити енергетичне партнерство з Україною у сфері нарощення джерел відновлювальної енергетики, виробництва зеленого водню, посилення енергоефективності та скорочення викидів парникових газів. Але необхідно також враховувати той факт, що коаліційна угода була підписана в грудні 2021 р. до повномасштабного російського вторгнення в Україну, тому про військову підтримку України в ній ще не йшлося. Наразі у тісній співпраці з європейськими та міжнародними партнерами Німеччина надає Україні економічну, фінансову, політичну, гуманітарну та збройну підтримку. Федеральний уряд виступає за всеосяжні санкції проти Росії, а також підтримує євроінтеграцію України. При цьому обсяги військової модернізації України, що були профінансовані Німеччиною, становлять близько 5,4 млрд євро у 2023 р. та 2 млрд євро у 2022 р. До цього необхідно додати взяті Німеччиною зобов'язання щодо допомоги Україні на наступні роки у розмірі 10,5 млрд євро¹⁶.

Висновки. З приходом до влади у 2005 р. великої коаліції на чолі з А. Меркель було засвідчено наступність внутрішньо- та зовнішньополітичного курсу держави з акцентом на стабілізації внутрішньополітичної ситуації та піднесенні економічного розвитку. Упродовж канцлерства А. Меркель (2005-2021 рр.) спрямованість зовнішньополітичних інтересів Німеччини залишалась майже незмінною, а увага зосереджувалась на політико-безпековому впливі у межах ЄС та НАТО та економічному позиціонуванні у решті країн світу. Зокрема, в коаліційних угодах наголошувалось на вільному доступі до міжнародних ринків, забезпеченні вільної торгівлі, докладанні зусиль щодо запобігання та врегулювання міждержавних протистоянь, а також проведенні заходів, спрямованих на боротьбу з міжнародним тероризмом і подолання бідності. З огляду на зміну європейської безпекової ситуації з 2014 р. після початку російської військової агресії проти України відбулась часткова трансформація зовнішньої політики Німеччини щодо засудження РФ за окупацію Криму та частин Луганської і Донецької областей України. За канцлерства О. Шольца відбувся перегляд рівня політико-безпекової, економічної та енергетичної взаємодії з Росією як країною, яка здійснює повномасштабну військову агресію проти України, а також становить загрозу для решти країн світу. З огляду на це, уряд Німеччини задекларував повну підтримку України щодо відновлення її територіальної цілісності та суверенітету, а також надання для цього необхідних ресурсів.

References

1. Bundesregierung (2023). Liste der militärischen Unterstützungsleistungen: Krieg in der Ukraine. Available from: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/schwerpunkte/krieg-in-der-ukraine/lieferungen-ukraine-2054514> (Accessed: 2.08.2023).
2. Koalitionsvertrag (2005). *Gemeinsam für Deutschland – mit Mut und Menschlichkeit*. Der Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD. Available from: <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/974430/778548/902a9859d969466a80eb06a3c9403d7a/koalitionsvertrag-data.pdf?download=1> (Accessed: 2.08.2023).
3. Koalitionsvertrag (2009). *Wachstum. Bildung. Zusammenhalt*. Der Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und FDP. Available from: <https://www.kas.de/documents/252038/253252/Koalitionsvertrag2009.pdf/83dbb842-b2f7-bf99-6180-e65b2de7b4d4> (Accessed: 2.08.2023).
4. Koalitionsvertrag (2013). *Deutschlands Zukunft gestalten*. Der Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD. Available from: <https://www.kas.de/documents/252038/253252/Koalitionsvertrag2013.pdf/2f9f5a98-5d12-0987-7f12-aca250c6ea92> (Accessed: 2.08.2023).

¹⁶ Bundesregierung (2023). Liste der militärischen Unterstützungsleistungen: Krieg in der Ukraine. Available from: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/schwerpunkte/krieg-in-der-ukraine/lieferungen-ukraine-2054514> (Accessed: 2.08.2023).

5. Koalitionsvertrag (2018). *Ein neuer Aufbruch für Europa. Eine neue Dynamik für Deutschland. Ein neuer Zusammenhalt für unser Land*. Der Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD. Available from: https://www.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/koalitionsvertrag_2018.pdf?file=1 (Accessed: 2.08.2023).
6. Koalitionsvertrag (2021). *Mehr Fortschritt wagen: Bündnis für Freiheit, Gerechtigkeit und Nachhaltigkeit*. Der Koalitionsvertrag zwischen SPD, Bündnis 90/Die Grünen und FDP. Available from: <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/974430/1990812/1f422c60505b6a88f8f3b3b5b8720bd4/2021-12-10-koav2021-data.pdf?download=1> (Accessed: 2.08.2023).
7. Petersmann, S., Werkhäuser, N. (2021). Germany's long military mission in Afghanistan. *Deutsche Welle*. Available from: <https://www.dw.com/en/germanys-long-military-mission-in-afghanistan/a-54884893> (Accessed: 2.08.2023).
8. Umfrage: Union im Aufwind – Politik (2005). *Spiegel Online*. Available from: <https://www.spiegel.de/nachrichtenarchiv/artikel-30.11.2005.html> (Accessed: 2.08.2023).
9. Werkhäuser, N., Conrad, N. (2020). US set to upgrade its nukes in Germany. *Deutsche Welle*. Available from: <https://www.dw.com/en/us-set-to-upgrade-controversial-nukes-stationed-in-germany/a-52855886> (Accessed: 2.08.2023).